

KOORDINIMI I I INTEGRIMIT TË REFORMAVE STRUKTURORE NË BUXHETE

Irena Drmaž, CEF EAG

Financuar nga Bashkimi Evropian

Buxhetimi si mbështetje për politikën ekonomike

- Qeveritë shpenzojnë më shumë se sa që fitojnë.
- Deficitet e vazhdueshme çojnë në borxh të paqëndrueshëm.
- Politika monetare ka nevojë për financa publike të shëndosha.

- Lidhje e planifikimit afatmesëm dhe zhvillimit ekonomik.
- Zotim për vendimmarrësit, më pak manovrim politik.
- Transparencë dhe lehtësi e planifikimit fiskal me prioritete dhe synime (tregues) të qarta.
- **Koordinim i qartë dhe i shëndoshë i të gjithë "aktorëve" është thelbësor!**

Koordinimi përcaktohet nga ajo se si përgatiten buxhetet

- Korniza fiskale afatmesme përcakton ‘zarfin’ fiskal nga lart-poshtë - **MF, QEVERIA**
- Qasja nga poshtë-lart: Propozimet e masave strukturore dhe reformave nga **MINISTRITË E LINJËS**
- Procesi i negociatave - kur, kush, çfarë?
- Roli i partnerëve shoqërorë dhe i publikut të përgjithshëm
- Vendimi mbi prioritetet **QEVERIA**
- Miratimi nga **PARLAMENTI**

Kush çfarë bën

Qeveria:
prioritetet strategjike, rezultatet

Ministria e
financave: korniza
fiskale

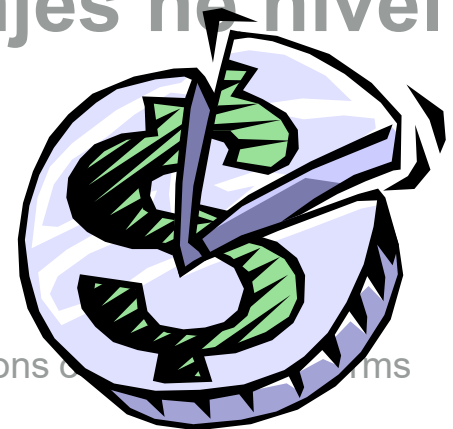
Ministritë e linjës:
politikat
sektoriale,
reformat

Ofruesit e të dhënave: Zyra e statistikave, Eurostati, sondazhet sektoriale, të dhënat e organizatave ndërkombëtare

Procesi nuk është aspak i thjeshtë dhe i lehtë

- ‘Nevojat’ gjithmonë i tejkalojnë resurset
- Buxhetet si mjet për përcaktimin e prioriteteve:
- **Çfarë është më e rëndësishme?!?** Kush çfarë pjese të fondeve publike e merr?
- Si do të argumentojë ministri i linjës në nivel të qeverisë për fondet?

Roli i ministrive të linjës në proces

Lidhja e financimit dhe përmbajtjes

- Ministritë e linjës janë përgjegjëse për politikat e tyre dhe për financimin e programeve, masave dhe reformave;
- Lidhja midis politikëbërësve dhe departamenteve të financave** në shumicën e rasteve është shumë e dobët!
- "Negocimi" **brenda ministrisë** për zarin fiskal duhet të jetë pjesë e procesit
- Edhe departamentet e financave po ashtu duhet të "kujdesen" për përmbajtjen dhe të sigurojnë lidhjen me financimin
- Nuk duhet fajësuar MF-ja nëse nuk sigurohen "paratë"!

Lidhja e financimit me strategjitë sektoriale, politikat dhe reformat

- Hapi 1: grumbulloni dokumentet strategjike
- Hapi 2: përcaktoni rëndësinë e strategjive
- Hapi 3: zgjidhni masat dhe reformën e arritshme nga strategjitë sektoriale (niveli i resurseve të përgatitjes, financimi,...)
- Hapi 4: përcaktoni prioritetet
- Hapi 5: përgatitni kostimin
- **Hapi 6: përfshini zarfin në ministritë e linjës**
- **7. përgatitni argumentet dhe ministrin tuaj për procesin e prioritizimit në qeveri**

Politika ekonomike në kohëra normale

Krijimi i një mjedisi të qëndrueshëm ekonomik dhe fiskal

- ❑ **Puna e stabilizuesve automatikë:** veprojnë për të stabilizuar ciklet ekonomike dhe vihen në veprim automatikisht pa veprime shtesë të qeverisë
 - Tregje fleksibile të punës: skemat e papunësisë
 - Qëndrueshmëria e sistemit financiar: mjaftueshmëria e kapitalit të bankave
 - Skema të qëndrueshme të sigurimeve shoqërore: të ardhura pensionale dhe të mirëqenies të përqendruara në grupe të cënueshme

- ❑ **Drejtimi i zhvillimit ekonomik dhe social me reformat strukturore, përfitimet e efikasitetit, optimizimi, përmirësimet....**

- ❑ **KAB: ndjekja e balancës strukturore afatmesme:** veproni për të siguruar qëndrueshmëri afatgjatë të financave publike

Tronditja e rëndë ekonomike Covid-19

Dëmi i jashtëzakonshëm ekonomik

- Mbyllja e plotë e disa sektorëve të ekonomisë, rënia e shitjeve (shitja me pakicë, ndërtimi, transporti, turizmi, restorantet)
 - Ndërprerja e zinxhirëve të furnizimit (industria e automobilave, pajisjet shtëpiake)
 - Ndryshimi i modeleve të konsumit (nevojat themelore, online ...)
 - Humbjet e papritura të vendeve të punës
 - Qasja në kujdesin shëndetësor e kufizuar vetëm për nevoja të Covidit
 - Efektet mjedisore dhe të ndotjes
- **‘Çrregullim’ i planeve të reformës dhe zbatimit**
- Rënie e madhe e të hyrave fiskale
 - Rritja e shpenzimeve publike:
 - ✓ për të lehtësuar ndikimin e drejtpërdrejtë të krizës
 - ✓ për të stimuluar rritjen ekonomike
 - **Rorientimi i burimeve në dispozicion për të kapërcyer krizën dhe për të mbështetur rimëkëmbjen**

Përgjigja ndaj krizës Covid -19

- Riorientimi i menjëhershëm i fondeve për të ndalur përhapjen e virusit dhe për pajisje mbrojtëse
- Masat për ruajtjen e vendeve të punës dhe për aktivitetin ekonomik
- Masat për mbrojtjen e grupeve të cënueshme të popullatës
- Rënia dramatike e të hyrave dhe rritja e shpenzimeve kërkon prioritete të reja!
- A ka fonde shtesë në dispozicion? Si mund të kombinojmë resurset ekzistuese?

Reagim e shpejtë e të gjithë lojtarëve në krijim dhe vendimmarrje është thelbësore

Koordinimi në situatën e epidemisë

Çrregullim i menjëhershëm i kushteve normale të punës

Mbajtja e stafit **në shtëpi sa më shumë që të jetë e mundur:**

- Puna nga shtëpia: dakordimi, fotografia e vendit të punës, raportimi
- Përdorimi i numrave të telefonit dhe celularëve (gjithashtu privat)
- Përdorimi i telekonferencave, veglave online (zoom, webex, skype...)
- Lejimi i përdorimit të emailave dhe kompjuterëve privatë (si dhe disa pagesa/reimbursime për përdorimin e tyre)
- **Orare fleksibile të punës** për ata që dalin në zyrë
- **Korrespondencë pa letër** (nënshkrimi, miratimet.)

Përshtatja e procesit të punës

Përshtatja i procedurave dhe supozimeve

- Kontrolli më i shpeshtë i supozimeve makroekonomike dhe fiskale
- Rivlerësimi i prioriteteve
- Verifikim më i madh i realizimit aktual të të hyrave dhe shpenzimeve
- Ndryshimet e buxheteve ekzistuese dhe rritja e borxhit publik
- **Shkurtoni procedurat dhe procesin e vendimmarrjes!**

Përshtatja e masave dhe reformave ekzistuese

- Ridizajnimi i masave për të mbështetur ekonominë dhe për të arritur ndryshimin strukturor (mbështetje për bizneset, tregun e punës ...)

Shtyrja ose shfuqizimi i masave të planifikuara

- Arsimi, derregullimi, liberalizimi i tregut ...

Përshtatja dhe shtyrja e qëllimeve të KAB-së

Devijimi nga rregulla fiskale për shkak të rrethanave ekstreme

Përshtatja e përzgjedhjes (prioritizimit) të reformave: Parimet themelore mbesin, përqendrohuni në rimëkëmbje dhe qëndrueshmëri

PYETJET E SHQYRTIMIT (CUT OFF):

Adresimi i problemeve në situatën shëndetësore?

Adresimi i rimëkëmbjes dhe qëndrueshmërisë së ekonomisë?

Adresimi i gjelbër/digjital/ i qëndrueshëm?

Adresimi i kufizimit detyrues ndaj rritjes?

Kapaciteti dhe financimi i mjaftueshëm për zbatim?

Aktivitete të definuara qartë për zbatim?

PYETJET E PËRZGJEDHJES:

Ndikimi në konkurrueshmëri/rritje ekonomike

Ndikimi në punësim

Kompleksiteti i zbatimit

Rreziqet e zbatimit

Bazuar në Manualin e Prioritizimit të OECD-së

Qasja për gjetjen e hapësirës fiskale për RS të riformësuar dhe për nismat e reja të politikave (niveli i ML-ve dhe Qeverisë)

- Sa është përqindja e shpenzimeve fikse në buxhet?
- A mund t'i ndryshojmë ligjet?
- Kostoja afatshkurtër - ndikimi afatgjatë
- Kostoja e ulët - ndikimi afatshkurtër?
- Rënia ose rritja e të hyrave
- Çfarë është strukturore dhe çfarë lidhet drejtpërdrejt me covid-19?
- Cila është vetëm masë “e njehershme”?
- Kur - kur miratohet zyrtarisht nga parlamenti apo më herët?
- Kush e konfirmon kostimin?
- Cila është marrëveshja - brenda "limitit" të ML-së ose fonde shtesë?
- Roli i MF-së, ML-ve, ministrit të financave, Kryeministrit, parlamentit, publikut
- Si të përmirësohet qëndrueshmëria e ekonomisë në një periudhë më të gjatë?

Hapat në gjetjen e hapësirës fiskale për RS-në dhe për nismat e reja të politikave me MF-në

- Spontan (“Pa ndryshim të politikave”) kundrejt Skenarëve të Synuar
- Ministritë e linjës i paraqesin MF-së kostot e nismave të politikave të reja ndarazi nga kostot e politikave që janë duke vazhduar (aktuale) para se të krijohet korniza fiskale dhe kur propozojnë buxhetet për vitin e ardhshëm
- ML-të përdorin supozime dhe metodologji të ndryshme për të llogaritur kostot e nismave aktuale dhe të politikave të reja (një metodologji e zakonshme është "shumë e vështirë për t'u vlerësuar")
- MF përpiqet të testojë saktësinë dhe arsyeshmërinë e informacionit të kostimit të paraqitur nga ML-të. Mënyra më e mirë për të arritur deri te llogaritjet e besueshme është bashkëpunimi midis MF-së dhe ML-ve.

Diskutimet e buxhetit

- Konsultimet në mes të MF-së dhe ministrive: menaxhimi i koordinimit dhe vendimet e konsultimit
- Vendimet buxhetore merren ndërmjet përdorimeve konkurruese!
- Menaxhimi brenda ministrisë: drejtori të ndryshme që garojnë për fonde
- Specifikimi i qëllimeve: rëndësia e qëllimeve në kohë?
- Vlerësimi i rezultateve - pasojat?
- **Mbështetja dhe vendimmarrja e shpejtë e Qeverisë dhe KM-së!**

PRE - Dokumenti qeveritar me prioritete strategjike

Planifikim dhe koordinim i mirë i masave të PRE-së

- Respektoni strukturën e dakorduar/ të përcaktuar
- Lërini redaktuesit të bëjnë punën e tyre!
- Caktoni vetëm një objektivi për secilën masë
- Sqaroni lidhjen me pengesat për konkurrueshmëri dhe punësim
- Përshkruani qartë se për çfarë është masa, mos e mbingarkoni tekstin
- Specifikoni aktivitetet konkrete me rezultatet e pritura të tyre
- Përfshini treguesit kryesor të performancës